

Reflecție în legătură cu posibilitatea angajării răspunderii internaționale a Chinei pentru efectele pandemiei COVID-19, din perspectiva dreptului internațional

On the possibility of establishing China's international responsibility for the effects of the COVID-19 pandemic from the perspective of International Law

Carmen Moldovan¹

Rezumat: Prezenta lucrare își propune să pună în discuție posibilitatea aplicării regulilor dreptului internațional public în materia răspunderii internaționale față de statul chinez, în contextul pandemiei COVID-19. Scopul lucrării nu este de a realiza o analiză exhaustivă a acestei instituții și de a oferi răspuns neechivoc problemei formulate în titlu, ci de a realiza o examinare succintă a regulilor dreptului internațional relevante în acest domeniu. Analiza condițiilor instituției răspunderii internaționale a statelor și legătura cu alte principii ale dreptului internațional public apare nu doar ca utilă, ci și necesară, în contextul apariției în spațiul public al mai multor afirmații care susțin această posibilitate și al formulării unor cereri de chemare în judecată împotriva statului chinez în fața unor instanțe din Statele Unite ale Americii. Principalele aspecte care trebuie supuse analizei sunt, pe de o parte, cel al temeiului jurisdicției internaționale, semnificația noțiunii conduită ilicită și, pe de altă parte, principiul *par in parem non habet imperium*, aplicabil în fața instanțelor unui alt stat.

Cuvinte-cheie: răspundere; jurisdicție; imunitate; conduită; obligație internațională.

Abstract: The aim of this paper is to address the possibility of applying the rules of International Law on State responsibility for wrongful acts to the conduct of China in the context of COVID-19 pandemic. The aim of the paper is not to carry out a comprehensive analysis of this institution and to give an unequivocal answer to this issue, but to conduct a brief examination of the relevant rules of International Law regarding the institution of State responsibility. The analysis of the conditions of international responsibility of the States and the connection with other principles of Public International Law appears to be not only a useful one, but also a necessary one, as there are several affirmations made publicly that support this possibility regarding China, and also proceedings and legal claims against the Chinese State before courts in the United States. The main issues to be analyzed are, on the one hand, the basis of international jurisdiction and the

¹ Lector univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: carmen.moldovan@uaic.ro.

notion of wrongful conduct and, on the other hand, the principle *par in parem non habet imperium*, applicable before the courts of another state.

Keywords: responsibility; jurisdiction; immunity; conduct; international obligation.

1. Introducere

Pandemia COVID-19, care afectează în prezent toate aspectele vieții umane, va produce consecințe importante la nivel social, economic și juridic, ce vor influența probabil derularea raporturilor din toate domeniile în viitor. În contextul efectelor devastatoare globale, în spațiul public au fost vehiculate mai multe opinii potrivit cărora statului chinez ar trebui să îi fie antrenată răspunderea juridică pentru efectele pandemiei², concretizate în semnificative pierderi de vieți omenești și economice.

Mai mult, în Statele Unite ale Americii, au fost formulate acțiuni colective (*class actions*) împotriva statului chinez, prin care a fost solicitată obligarea acestuia la plata daunelor cauzate de pandemia COVID-19.³

În aparență, unele opinii exprimate și demersuri procedurale ar putea fi considerate legitime. În ceea ce privește formularea de cereri având ca finalitate obligarea statului chinez la plata de despăgubiri, de către instanțe naționale (cum sunt cele din Statele Unite ale Americii, Egipt etc.), chiar fără o argumentare amplă putem afirma că acestea sunt inadmisibile, în temeiul principiului imunității de jurisdicție, derivat din principiul fundamental al suveranității statului în dreptul internațional public.⁴ Curtea Internațională de Justiție a afirmat că imunitatea statului este de natură procedurală și ocupă un loc important în sfera dreptului internațional și a relațiilor internaționale.⁵

Într-o formulare sintetică, principiul *par in parem non habet imperium* interzice judecarea de către instanțele unui stat, a cererilor de chemare în judecată formulate împotriva unui alt stat, iar legislația națională nu îl poate neutraliza sau face inaplicabil. Legislația națională a Statelor Unite ale Americii

² <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/03/25/us-firms-launch-legal-action-seeking-billions-dollars-damages/> (consultat în 17 aprilie 2020); <https://www.businesstoday.in/current/world/usd-20-trillion-lawsuit-against-china-us-group-says-coronavirus-bioweapon/story/399071.html> (consultat în 17 aprilie 2020); <https://warontherocks.com/2020/03/china-is-legally-responsible-for-covid-19-damage-and-claims-could-be-in-the-trillions/> (consultat în 17 aprilie 2020).

³ <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/03/25/us-firms-launch-legal-action-seeking-billions-dollars-damages/> (consultat în 17 aprilie 2020).

⁴ Noțiunea „imunitate de jurisdicție” desemnează excluderea beneficiarilor săi de la aplicarea legilor care reglementează pe teritoriul unui stat competența instanțelor acestuia și are ca efect inadmisibilitatea eventualelor cereri formulate împotriva statului străin, motivat de calitatea pârâtului; J. Combacau, S. Sur, *Droit international public*, 12e éd., LGDJ, Paris, 2016, p. 249; International Court of Justice, *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)* Judgement of 03 February 2012.

⁵ International Court of Justice, *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)* Judgement 03 February 2012, parag. 57, 58.

nu face excepție de la această regulă. Cazurile de excludere de la aplicarea principiului imunității de jurisdicție sunt strict prevăzute și se referă la litigii în legătură cu activitatea comercială a statului străin, printre altele⁶. Această abordare corespunde teoriei imunității de jurisdicție restrictive, potrivit căreia principiul se aplică pentru actele de *iure imperii* comise de stat ca subiect de drept internațional public, în exercitarea atributelor suveranității sale.⁷ Distincția dintre actele *iure imperii* și actele *iure gestionis* nu se referă la legalitatea actelor în cauză, ci înseamnă că actele în discuție urmează să fie analizate fie prin raportare la regulile care guvernează exercitarea puterii suverane a statului, fie prin raportare la regulile care guvernează activitățile statului care nu țin de exercitarea puterii suverane, fiind de natură civilă sau comercială⁸.

2. Condițiile generale pentru angajarea răspunderii internaționale a statului

Pentru a analiza dacă un demers de stabilire a răspunderii internaționale a statului chinez este admisibil, punctul de plecare al analizei este reprezentat de condițiile de angajare a răspunderii internaționale a statelor, instituție fundamentală a dreptului internațional public. Aceasta nu este obiect de reglementare al unui tratat internațional și are natură cutumiară. Este în schimb, subiect de analiză al Comisiei de Drept Internațional (International Law Commission), iar cel mai recent instrument juridic în acest domeniu este *Proiectul de articole din 2001 cu privire la răspunderea internațională a statelor pentru acte ilicite (Draft Articles on State Responsibility for Wrongful Acts)*⁹.

⁶ Section 1605, United States Code, <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title28/part4/chapter97&edition=prelim> (consultat în 18 aprilie 2020).

⁷ C. Moldovan, *Drept internațional public. Principii și instituții fundamentale*, ed. a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 218; C. Moldovan, *Aspecte noi privind principiul imunității de jurisdicție a statelor*, *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tomul LVI, Științe Juridice, 2010, p. 89; Convenția europeană asupra imunității statelor, din 1972 este primul tratat multilateral ce reglementează imunitatea statelor și privește, în mare măsură, executarea hotărârilor judecătorești, dar are un număr limitat de părți (Austria, Belgia, Cipru, Germania, Luxemburg, Olanda, Elveția, Marea Britanie). La nivel universal, în cadrul ONU, a fost adoptată Convenția asupra imunității statelor și a proprietății lor, neintrată încă în vigoare. Aceasta consacră în dispozițiile art. 5 principiul general al imunității de jurisdicție a statului și a proprietății acestuia în fața instanțelor altor state părți. Excepții de la această regulă pot opera cu respectarea exigențelor prevăzute de art. 7 din Convenție: în cazul în care există un acord expres al statului exprimat printr-un tratat internațional, contract scris sau printr-o declarație dată în fața instanței ori pe calea unei comunicări scrise în cadrul unei proceduri.

⁸ D. Harris, S. Sivakumaran, *Cases and Materials on International Law*, 8th ed., Sweet & Maxwell, 2015, pp. 255-256.

⁹ *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, text adoptat de Comisia de Drept Internațional la cea de a 53 a sesiune, în 2001, și propus Adunării Generale. Textul este disponibil la adresa: <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/>

Condițiile angajării răspunderii internaționale a statului sunt stabilite în cuprinsul articolelor 1 și 2 din *Proiectul de articole* și constau în comiterea unui act ilicit (conform articolului 1), care poate fi atribuit statului și care constituie încălcarea unei obligații internaționale (în conformitate cu articolul 2)¹⁰. Proiectul de articole nu prevede în mod expres și condiția producerii unui prejudiciu, însă doctrina de specialitate argumentează în sensul că în lipsa prejudiciului pentru statul victimă, instituția răspunderii este lipsită de sens¹¹. Dispozițiile *Proiectului de articole* se concentrează pe sistematizarea regulilor generale de antrenare a răspunderii statelor și nu are ca scop definirea conținutului obligațiilor internaționale, a căror încălcare constituie premisa antrenării răspunderii internaționale a statelor.¹²

Prin referire la aceste condiții cumulative pot fi anticipate atât argumente în favoarea, cât și în defavoarea ideii angajării răspunderii. Prin urmare, prima chestiune de lămurit este dacă în sarcina statului chinez poate fi reținută existența unei obligații internaționale în legătură cu pandemia COVID-19, iar în caz afirmativ, dacă și în ce condiții poate fi argumentată încălcarea acesteia.

Potrivit dispozițiilor articolului 3 din *Proiectul de articole*, calificarea unei anumite conduite ca fiind ilicită se realizează prin aplicarea regulilor dreptului internațional și nu prin aplicarea regulilor dreptului intern.

3. Obligația de informare cu privire la existența unui risc internațional de sănătate publică

China este unul dintre cei 194 de membri ai Organizației Mondiale a Sănătății (World Health Organization)¹³, înființată în anul 1948, ca agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite.

În cadrul acesteia, a fost revizuit în anul 2005 *Regulamentul internațional de sănătate/International Health Regulations*¹⁴, care prevede obligații pentru statele

english/draft_articles/9_6_2001.pdf (consultat în 18 aprilie 2020); J. Crawford, *Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, 2001, <http://legal.un.org/avl/ha/rsiwa/rsiwa.html> (consultat în 18 aprilie 2020); https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf, consultat în 17 aprilie 2020.

¹⁰ Permanent Court of International Justice, *Case Concerning the Factory at Chorzow* (Claim for Indemnity) (Jurisdiction), Judgement July 26th 1927, Collection of Judgments, Series A, No. 9, p. 21 – „Este un principiu al dreptului internațional că încălcarea unui angajament (a unei convenții – n.n.) atrage după sine obligația de a repara (de a despăgubi) într-o formă adecvată. Prin urmare, reparația este completarea indispensabilă a nerespectării unei convenții și nu este necesar ca aceasta să fie menționată în convenția însăși”.

¹¹ V. Constantin, *Drept internațional*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 325.

¹² International Law Commission, *Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries*, 2001, *Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session*, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf (consultat în 6 septembrie 2019).

¹³ https://www.who.int/choice/demography/by_country/en/, consultat în 17 aprilie 2020.

membre în legătură cu securitatea sanitară, ca răspuns la o urgență sanitară de interes internațional și anume, obligația statelor de a informa Organizația Mondială a Sănătății cu privire la evenimente care ar putea constitui o urgență sanitară publică de interes internațional. Una dintre regulile generale ale acestui Regulament este cea potrivit căreia măsurile prevăzute trebuie aplicate în mod transparent și nediscriminatoriu.¹⁵

Potrivit articolului 1 din Regulament, prin noțiunea „urgență sanitară publică de interes internațional” se înțelege *„un eveniment extraordinar cu privire la care, este stabilit potrivit prezentului Regulament:*

- a) *că reprezintă un risc pentru sănătatea publică a altor state prin răspândirea internațională a bolii*

și

- b) *că necesită un potențial răspuns internațional coordonat.”*

Stabilirea existenței unei urgențe de sănătate publică de interes internațional se realizează în conformitate cu dispozițiile și criteriile Regulamentului, de către Directorul General al Organizației Mondiale a Sănătății, pe baza informațiilor primite în mod special de la statul pe teritoriul căruia a apărut evenimentul generator¹⁶.

Articolul 6 din Regulament prevede pentru state obligația de a notifica Organizația, prin cele mai eficiente mijloace, în termen de 24 de ore de la evaluarea informațiilor de sănătate publică, cu privire la toate evenimentele care pot constitui o urgență de sănătate publică de interes internațional de pe teritoriul său, precum și cu privire la toate măsurile de sănătate implementate ca răspuns la acele evenimente.¹⁷ Ulterior înștiințării Organizației, statul are obligația continuării comunicării în timp util, a informațiilor exacte și suficient de detaliate, de care dispune cu privire la evenimentul notificat.

Dispozițiile referitoare la obligația notificării Organizației se completează cu cele conținute în articolul 7 din Regulament, care se referă la schimbul de informații în timpul unor evenimente neașteptate sau neobișnuite de sănătate publică. În acest caz, statul care dispune de dovezi în legătură cu un astfel de eveniment de sănătate publică pe teritoriul său,

¹⁴ World Health Organization, *International Health Regulations, Second Edition*, 2008, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43883/9789241580410_eng.pdf;jsessionid=92FC2CEBC9ABD46A1ECE5BD3C6E6843E?sequence=1 consultat în 17 aprilie 2020. The International Health Regulations (“the IHR” or “Regulations”) were adopted by the Health Assembly in 1969, having been preceded by the International Sanitary Regulations adopted by the Fourth World Health Assembly in 1951. The 1969 Regulations, which initially covered six “quarantinable diseases” were amended in 1973 and 1981, primarily to reduce the number of covered diseases” were amended in 1973 and 1981, primarily to reduce the number of covered diseases from six to three (yellow fever, plague and cholera) and to mark the global eradication of smallpox.

¹⁵ Articolul 46 din Regulament.

¹⁶ Articolul 12 din Regulament.

¹⁷ Articolul 6 parag. 1 din Regulment.

„indiferent de origine sau sursă, care poate constitui o urgență de sănătate publică de interes internațional, va furniza Organizației Mondiale a Sănătății toate informațiile relevante de sănătate publică. În acest caz, dispozițiile articolului 6 se aplică integral.”

Formularea din cele două dispoziții prezentate este neechivocă și imperativă. Aplicând aceste prevederi la situația concretă a Chinei, putem afirma că în sarcina sa exista obligația de a informa în mod prompt și detaliat Organizația Mondială a Sănătății cu privire la apariția unui eveniment neobișnuit de sănătate publică care ar putea avea interes internațional, și de a furniza Organizației toate informațiile relevante.¹⁸

Din perspectiva dreptului internațional public, acestea reprezintă obligații internaționale ce trebuie respectate de către state în mod direct, în raport cu Organizația Mondială a Sănătății și implicit, în raport cu celelalte state.

4. A respectat China obligația de notificare a Organizației Mondiale a Sănătății?

Sub aceste aspecte, mai multe opinii și informații din spațiul public au subliniat faptul că statul chinez nu a comunicat către Organizația Mondială a Sănătății toate informațiile, a ascuns amploarea efectelor bolii, a dezinformat Organizația și statele, încălcând astfel obligații internaționale în materie de asigurare a sănătății publice, astfel cum sunt prevăzute în cadrul Organizației Mondiale a Sănătății.¹⁹

Însă, această stare de fapt este contrazisă (cel puțin parțial) de expunerea situației de către Organizația Mondială a Sănătății și rapoartele întocmite în cadrul său.

Din informațiile furnizate de către Organizația Mondială a Sănătății, rezultă că încă din data de 2 ianuarie 2020, Biroul de țară al Organizației din China, Biroul Regional pentru Pacificul de Vest și sediul central au colaborat pentru a răspunde față de apariția focarului de COVID-19 (SARS-CoV-2). Ulterior, la data de 30 ianuarie 2020, Organizația Mondială a Sănătății a declarat urgență de sănătate publică de interes internațional, iar la 11 martie 2020, a dat acesteia calificarea de pandemie.²⁰

De asemenea, într-un raport întocmit la 20 ianuarie 2020, se menționează că Biroul Organizației Mondiale a Sănătății din China a fost informat cu privire la cazuri de pneumonie cu etiologie necunoscută ce au fost detectate în orașul Wuhan, provincia Hubei din China. În perioada 31 decembrie – 3 ianuarie 2020,

¹⁸ Peter Tzeng, *Taking China to the International Court of Justice over COVID-19*, 2020, <https://www.ejiltalk.org/taking-china-to-the-international-court-of-justice-over-covid-19/>, consultat în 17 aprilie 2020.

¹⁹ <https://warontherocks.com/2020/03/china-is-legally-responsible-for-covid-19-damage-and-claims-could-be-in-the-trillions/>, consultat în 17 aprilie 2020.

²⁰ <https://www.who.int/csr/don/05-january-2020-pneumonia-of-unknown-cause-china/en/>, consultat în 17 aprilie 2020.

autoritățile din China au raportat Organizației Mondiale a Sănătății un număr de 44 de cazuri de pacienți diagnosticați cu acest tip de pneumonie, cauza nefiind identificată.²¹ Noul tip de coronavirus a fost identificat de către autoritățile chineze la 7 ianuarie 2020, iar la 12 ianuarie 2020 acestea au făcut publică secvența genetică a noului virus, pentru ca statele să dezvolte kit-uri de diagnostic.

Pare a exista consens cu privire la faptul că autoritățile chineze au încercat să ascundă adevărul despre izbucnirea bolii cauzate de noul coronavirus și a luat măsuri de a împiedica medicii să disemineze astfel de informații. Însă, din perspectiva regulilor dreptului internațional, chiar în ipoteza în care aspectele de fapt vor fi stabilite întocmai de către o instanță internațională, aceste elemente nu sunt suficiente pentru a determina concluzia comiterii unui act internațional ilicit cauzator de prejudicii pentru celelalte state, prin încălcarea unei obligații internaționale.

Informațiile disponibile în rapoartele oficiale ale Organizației Mondiale a Sănătății relevă notificarea de către autoritățile chineze a existenței unei boli cu cauză neidentificată, la finalul lunii decembrie 2019, iar succesiunea ulterioară a evenimentelor relevă transmiterea de informații din partea autorităților chineze către Organizație.

Autenticitatea informațiilor cuprinse în rapoartele Organizației Mondiale a Sănătății nu poate fi pusă sub semnul întrebării, deoarece acestea consemnează ceea ce s-a comunicat de către autoritățile naționale. Însă, anumite elemente de fapt nu pot fi verificate și nici supuse controlului Organizației Mondiale a Sănătății sau altor instituții internaționale. Prin urmare, în lipsa unor date concrete, este dificil a pune sub semnul întrebării veridicitatea datelor făcute publice de către Organizația Mondială a Sănătății.

O anchetă oficială sau o procedură judiciară internațională ar putea releva alte date și informații, dar atât timp cât s-a realizat notificarea oficială din partea autorităților chineze, au fost furnizate detalii cu privire la identificarea noului coronavirus, toate aceste proceduri având și scopul informării celorlalte state, nu este o sarcină ușoară a demonstra că statul chinez a ascuns informații esențiale care au avut consecință imposibilitatea statelor de a dispune adoptarea unor măsuri eficiente pentru a se pregăti pentru gestionarea noii boli.

Ar trebui de asemenea demonstrată existența legăturii de cauzalitate directe între omiterea totală sau parțială a informațiilor esențiale și producerea prejudiciilor față de celelalte state, precum și inexistența unei cauze care să înlăture caracterul ilicit al conduitei statului chinez, cum este forța majoră, prevăzută și definită în articolul 23 al *Proiectului de articole*.

²¹ <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200121-sitrep-1-2019-ncov.pdf>, consultat în 17 aprilie 2020.

5. Aspecte referitoare la jurisdicția internațională

Una dintre particularitățile fundamentale ale jurisdicției internaționale este caracterul său facultativ, consemnat în dispozițiile articolului 36 din Statutul Curții Internaționale de Justiție²². Această trăsătură, care diferențiază în mod profund dreptul internațional de dreptul intern, este generală și nu privește doar sesizarea Curții Internaționale de Justiție, ci a tuturor instanțelor sau instituțiilor cu atribuții jurisdicționale internaționale.

Precizarea este una de o importanță fundamentală, deoarece, chiar dacă se poate stabili în sarcina unui stat existența unei obligații internaționale și încălcarea acesteia, pentru stabilirea răspunderii internaționale a statului autor de către o instanță internațională, este necesară acceptarea de către acesta și de către statul (sau statele) cu calitate de reclamant, a jurisdicției respectivei instanțe.

Revenind la ipoteza antrenării răspunderii internaționale a Chinei pentru efectele pandemiei COVID-19, urmează a se analiza în ce măsură poate fi identificat temeiul pentru a argumenta existența jurisdicției Curții Internaționale de Justiție.

Regulamentul internațional de sănătate al Organizației Mondiale a Sănătății nu conține nicio dispoziție referitoare la stabilirea jurisdicției unei instanțe internaționale în caz de nerespectare a dispozițiilor sale, astfel că un astfel de temei trebuie identificat într-un alt instrument internațional, deoarece acceptarea

²² Statutul Curții Internaționale de Justiție face parte integrantă din Carta Națiunilor Unite. A fost adoptat la 26 iunie 1945 la Conferința de la San Francisco. Textul Statutului este disponibil la adresa: <https://www.icj-cij.org/en/statute>, consultat în 17 aprilie 2020.

Articolul 36 din Statut prevede: „1. În competența Curții intră toate cauzele pe care i le supun părțile, precum și toate chestiunile prevăzute în mod special în Carta Națiunilor Unite sau în tratatele și convențiile în vigoare.

2. Statele părți la prezentul Statut vor putea oricând să declare că recunosc ca obligatorie ipso facto și fără o convenție specială, în raport cu orice alt stat care acceptă aceeași obligație, jurisdicția Curții pentru toate diferendele de ordin juridic având ca obiect: a) interpretarea unui tratat; b) orice problemă de drept internațional; c) existența oricărui fapt care, dacă ar fi stabilit, ar constitui încălcarea unei obligații internaționale; d) natura sau întinderea reparației datorate pentru încălcarea unei obligații internaționale.

3. Declarațiile sus-menționate se vor putea face necondiționat sau sub condiția de reciprocitate din partea mai multor ori a anumitor state sau pentru un răstimp determinat.

4. Aceste declarații vor fi depuse Secretarului General al Națiunilor Unite, care le va transmite în copie părților la prezentul Statut și Grefierului Curții.

5. Declarațiile făcute potrivit Articolului 36 al Statutului Curții Permanente de Justiție Internațională și care sunt încă în vigoare vor fi considerate, în raporturile dintre părțile la prezentul Statut, drept acceptări ale jurisdicției obligatorii a Curții Internaționale de Justiție pentru perioada rămasă până la expirare și conform condițiilor prevăzute de ele.

6. În caz de diferend asupra chestiunii dacă Curtea este competentă, Curtea va decide.”

jurisdicției internaționale de către China pentru demararea unor proceduri judiciare având ca obiect antrenarea răspunderii sale internaționale, este improbabilă.

Temeiul pentru fundamentarea jurisdicției Curții Internaționale poate fi identificat în Constituția Organizației Mondiale a Sănătății²³, mai precis în dispozițiile articolului 75, care prevăd:

„Orice întrebare sau dispută privind interpretarea sau aplicarea Constituției care nu este soluționată prin negociere sau de către Adunarea sănătății va fi trimisă Curții Internaționale de Justiție în conformitate cu Statutul Curții, cu excepția cazului în care părțile interesate convin asupra unui alt mod de soluționare”.

Conținutul acestei dispoziții are semnificația acceptării jurisdicției Curții Internaționale de Justiție de către toate statele membre. Însă, astfel cum precizează în mod neechivoc textul clauzei compromisorii, în competența Curții Internaționale de Justiție vor fi incluse diferendele dintre state referitoare la interpretarea sau aplicarea Constituției Organizației Mondiale a Sănătății și nu a tuturor actelor adoptate în cadrul ei.

Prin urmare, pentru a putea susține în continuare ideea jurisdicției Curții și a admisibilității cererii, aceasta trebuie să se refere la încălcarea unor obligații internaționale ce derivă din conținutul Constituției, care are natura unui act constitutiv ce reglementează atribuțiile organelor sale și obligații ale statelor în cadrul Organizației și nu conține norme de drept material sau obligații substanțiale pentru state, la o primă vedere.

O analiză mai aprofundată relevă legătura dintre dispozițiile articolului 75 și alte prevederi din Constituția Organizației Mondiale a Sănătății, în mod particular articolele 63, 64, 21 și 22 ale acesteia. Pentru o mai facilă înțelegere a raționamentului expus, vom recurge la redarea acestor texte.

Articolul 63 prevede: *„Fiecare stat membru va comunica în mod prompt Organizației legile, regulamentele, rapoartele oficiale și statisticile referitoare la sănătate care au fost publicate în statul în cauză”.*

Articolul 64 are următoarea formulare: *„Fiecare stat membru va furniza rapoarte statistice și epidemiologice în modalitatea stabilită de Adunarea sănătății”.*

Articolul 21 dispune:

„Adunarea sănătății va avea autoritatea de a adopta regulamente cu privire la:

- a) condiții sanitare și de carantină și alte proceduri menite să prevină răspândirea internațională a bolilor;*
- b) nomenclaturi cu privire la boli, cauzele ale deceselor și practici de sănătate publică;*
- c) standarde pentru uz internațional cu privire la procedurile de diagnostic;*

²³ https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf, consultat în 17 aprilie 2020.

- d) standarde cu privire la siguranța, puritatea și potențialul produselor biologice, farmaceutice sau similare care se deplasează în comerțul internațional;
- e) publicitatea și clasificarea produselor biologice, farmaceutice și similare care circulă în comerțul internațional.”

Articolul 22 prevede:

„Regulamentele adoptate în conformitate cu articolul 21 vor intra în vigoare pentru toate statele membre după notificarea în mod corespunzător a adoptării lor de către Adunarea sănătății, cu excepția statelor care au notificat Directorului General respingerea sau rezervele, în perioada de timp prevăzută în notificare”.

Din formularea dispozițiilor anterior menționate rezultă următoarele elemente: *Regulamentul de sănătate publică* adoptat în 2005 de către Organizația Mondială a Sănătății se înscrie în sfera articolului 22 din Constituție, coroborat cu dispozițiile articolului 21 litera a); potrivit dispozițiilor articolelor 63 și 64, statele au obligația de a comunica în mod prompt informații, regulamente, rapoarte și statistici Organizației Mondiale a Sănătății.

În ceea ce privește condițiile pe care le prevede articolul 75 din Constituție, merită subliniat că statul reclamant trebuie să facă dovada parcurgerii etapei preliminare a negocierilor. Apariția cazului de excepție prevăzut în teza finală a articolului 75 este improbabilă, deoarece implică asumarea de către toate părțile, inclusiv statul chinez, a unei alte modalități de soluționare a diferendului, fără a fi precizată natura acesteia – metodă jurisdicțională sau politico-diplomatică.

Opinia Curții Internaționale de Justiție în legătură cu semnificația clauzei compromisorii cuprinse în articolul 75 din Constituția Organizației Mondiale a Sănătății, exprimată în cauza *Activități armate împotriva Congo*²⁴, a fost în sensul că disputa sau problema dintre state trebuie să se refere la interpretarea sau aplicarea acestui instrument juridic, în caz contrar, nefiind posibilă reținerea existenței jurisdicției Curții de a soluționa o cerere în care jurisdicția este argumentată pe această dispoziție.²⁵

Chiar dacă ideea avansată a admisibilității cererii și a constatării existenței jurisdicției Curții Internaționale, ar determina pronunțarea unei hotărâri care să constate răspunderea internațională a Chinei și obligarea sa la plata de despăgubiri pentru statul sau statele reclamante, vor exista dificultăți ulterioare în legătură cu punerea în executare a unei astfel de hotărâri. Carta Națiunilor Unite prevede că supravegherea punerii în executare a hotărârilor Curții Internaționale

²⁴ International Court of Justice, *Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002)* (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), Jurisdiction and Admissibility, Judgment, I.C.J. Reports 2006, p. 6, parag. 99. Textul integral al hotărârii este disponibil la adresa: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/126/126-20060203-JUD-01-00-EN.pdf>, consultat în 17 aprilie 2020.

²⁵ International Court of Justice, *Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002)* (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), Jurisdiction and Admissibility, Judgment, I.C.J. Reports 2006, p. 6, parag. 100-101.

de Justiție este atributul Consiliului de Securitate²⁶, în care China are calitate de membru permanent. Fiind una dintre părțile în diferend, se va abține de la vot însă influența în cadrul Consiliului este improbabil a se diminua.

Concluzii

Ideea vehiculată a demarării de proceduri judiciare pentru atragerea răspunderii internaționale a Chinei pentru efecte ale pandemiei COVID-19 datorate conduite sale în faza de debut a acesteia este una interesantă și provocatoare, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Deși sintetică și succintă, prezenta lucrare a identificat posibile argumente care ar putea fi folosite în stabilirea jurisdicției Curții Internaționale de Justiție și posibile încălcări ale unor obligații internaționale. Însă, aceste elemente nu sunt suficiente pentru demararea unor proceduri în fața unei instanțe internaționale și nici nu se sprijină pe mijloace de probă irefutabile; în fața Curții Internaționale de Justiție și a oricăror instituții cu atribuții jurisdicționale, pretențiile afirmațiile trebuie probate, sarcina probei revenind statului reclamant. Chiar și în ipoteza în care un stat sau anumite state și-ar asuma rolul de reclamant în fața instanței de la Haga, eficiența sau reușita unui astfel de demers nu este garantată. Mai mult, dezbaterile asupra acestui subiect din această perioadă pot fi interpretate (fără a deveni neapărat „avocatul diavolului”), drept o modalitate de distorsionare a atenției publicului de la ineficiența sau tardivitatea măsurilor întreprinse de unele state²⁷, care au fost avertizate de Organizația Mondială a Sănătății despre existența unui eveniment internațional de sănătate publică. Dezbaterile referitoare inițierea unor proceduri judiciare nu exclud posibilitatea ca statele sau organizațiile internaționale să ia măsuri de natură economică ori contramăsuri împotriva statului chinez.

²⁶ Conform art. 94 din Carta Națiunilor Unite.

²⁷ Jim O'Neill, *Blaming China Is a Dangerous Distraction*, https://www.chathamhouse.org/expert/comment/blaming-china-dangerous-distraction?utm_source=Chatham%20House&utm_medium=email&utm_campaign=11483400_CH%20Newsletter%20-%2017.04.2020&utm_content=China-CTA&dm_i=1S3M,6U4NC,1G7DQ,REFGM,1.

